

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาและเจตนาในการสื่อสารอารมณ์ขัน รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ขันกับความสุภาพ โดยเก็บข้อมูลด้วยคำสื่ออารมณ์ขันจากละครตลกสถานการณ์ของไทยจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ “โคกขุนตระกุลไข” “สามแยกจวงเจริญ” “เฮง เฮง เฮง” “บางรักซอย 9” และ “ช่างสำราญกับสาวร้านชำ”

ผลการศึกษาการใช้วัจนกรรมเพื่อสื่ออารมณ์ขัน พบว่าวัจนกรรมที่ใช้เรียกเสียงหัวเราะแบ่งออกเป็น 6 วัจนกรรมกว้างๆ ได้แก่ วัจนกรรมโอ้อวด วัจนกรรมดูถูก วัจนกรรมตำหนิ วัจนกรรมข่มขู่ วัจนกรรมเข้าแหย่ และวัจนกรรมเสียดสี การใช้วัจนกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการแสดงออกถึงความก้าวร้าวและความมีอำนาจของตนเหนือกว่าบุคคลอื่นเป็นวิธีการสื่ออารมณ์ขันประเภทหลักของการแสดงตลกของไทย

ส่วนการวิเคราะห์การสื่ออารมณ์ขันในมุมมองของหลักความร่วมมือในการสื่อสาร พบว่าผู้สื่ออารมณ์ขันไม่ปฏิบัติตามหลักความร่วมมือ 2 ลักษณะ ได้แก่ การกระทำผิดต่อคติ และการฝ่าฝืนคติ สำหรับการกระทำผิดต่อคติ พบเฉพาะการกระทำผิดต่อคติความสัมพันธ์ซึ่งมักก่อให้เกิดความหมายบ่งชี้เป็นนัยสนทนาที่สามารถสื่อความตลกได้ ส่วนการฝ่าฝืนคติซึ่งพบทั้ง 4 คติ อาจใช้เป็นกลยุทธ์ในการถ่ายทอดอารมณ์ขันได้เช่นกัน เอกลักษณ์ของการสื่ออารมณ์ขันชนิดหลังนี้เป็นความจงใจกล่าวเท็จเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจผิด เมื่อผู้พูดเปิดเผยความจริงในสิ่งที่เคยโกหกผู้ฟังเอาไว้ จึงทำให้เกิดเสียงหัวเราะขึ้น โดยมีสาเหตุ 2 ลักษณะ ได้แก่ ผู้พูดรู้สึกเหนือกว่าที่ตนสามารถหลอกให้ผู้ฟังเข้าใจผิดได้ ส่วนอีกสาเหตุหนึ่ง คือ ข้อมูลที่ได้รับการเปิดเผยภายหลังไม่สอดคล้องกับความคิดของผู้ฟังก่อนหน้านี้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าความหมายบ่งชี้เป็นนัยแบบแผนสามารถสื่ออารมณ์ขันได้เช่นกัน

เมื่อพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ขันกับความสุภาพตามทฤษฎีภาษาสุภาพ พบว่าอารมณ์ขันเป็นเครื่องมือในการแสดงความสามารถเชิงบวกชนิดหนึ่งซึ่งทำหน้าที่สร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ร่วมสนทนา และช่วยบรรเทาการคุกคามหน้า ถึงกระนั้น อารมณ์ขันอาจเสี่ยงต่อการทำให้ผู้พูดหรือผู้ฟังเสียหน้า ดังที่พบในกรณีการร่วมกันพูดล้อภายในกลุ่ม การพูดล้อต่อหน้าบุคคลอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่ม หรือกรณีที่ผู้ฟังไม่เข้าใจเจตนาการสื่ออารมณ์ขันของผู้พูด นอกจากนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าอารมณ์ขันมีความสัมพันธ์กับอำนาจใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ อารมณ์ขันเป็นเครื่องมือในการแสดงอำนาจหรือควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่น เราเรียกอารมณ์ขันประเภทนี้ว่า “อารมณ์ขันแสดงอำนาจ” ส่วนลักษณะที่ 2 คือ อารมณ์ขันเป็นเครื่องมือในการทำทลายอำนาจของบุคคลที่มีสถานภาพสูงกว่าซึ่งเรียกว่า “อารมณ์ขันแสดงการแข่งขัน” สำหรับประเด็นนี้ อาจกล่าวได้ว่าอารมณ์ขันอาจนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการคุกคามหน้าผู้อื่น แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ทำลายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมสนทนาไปเสียทีเดียว

The main purposes of this research are to investigate the ways in which humor is expressed, taking into account linguistic strategies used and how people's intentions in doing so are interpreted, as well as the extent of the relationships between humor and politeness. The data were collected from five Thai situation comedies: "Khok Khun Tra-Kun Khai", "Sam Yaek Chong Cha-Roen", "Heng Heng Heng", "Bangrak Soi 9" and "Chang Sam-Ran Kap Sao Ran Cham".

From a speech-act theoretical perspective, the findings demonstrate that there are six broad categories of humor-related speech acts: boasting, expressing condescension, blaming, threatening, teasing and satire. These strategies, on the whole, indicate that humor in Thai situation comedies is closely associated with a feeling of aggression and superiority created by the speaker.

The study further shows that humor can be conveyed by non-observance of the cooperative principle in two ways: flouting a maxim and violating a maxim. In the first case, only the maxim of relation was found to have been flouted and was a source of instances of conversational implicatures. In the second case, all four maxims were infringed. What is peculiar to the findings of the present study is that humor can be brought about by a speaker intentionally telling a lie in order to confuse the hearer or audience. When the speaker later reveals that he/she him/herself is held responsible for a maxim infringement, laughter and thus humor ensue. It could be inferred, therefore, that the fact that the speaker was successful in confusing others (i.e. his/her perceptual superiority) can trigger laughter and other humorous effects equally well as the apparent incongruity in understanding on the part of the hearer or audience of the speech event, before and after the revelation took place. Apart from this, examples of humor-laden conventional implicatures were also found.

Considered in the light of politeness theory, humor can be classified as a positive politeness strategy employed for oiling the wheels of interpersonal relationships and redressing threats to face. Having said that, humor risks being seen as a face-

threatening act both to the speaker and the hearer such as by means of in-group teasing as well as teasing in the presence of an outsider, or simply by the hearer's incapability of working out the underlying force of the speaker's utterance. Also relevant are the findings which illustrate that humor sometimes has a lot to do with power, in particular repressive humor and contestive humor. The first represents humor used in exerting authority over others (e.g. those lower in status) or controlling their behavior, while the second characterizes the use of humor for challenging the power of others (e.g. those socially superior to us). With regard to the last type, humor can be understood as a subtle pragmatic strategy that threatens the other interlocutor's face, but does not really sever the existing relationship altogether at the same time.